

Национална академия за
театрално и филмово изкуство
„Кръстьо Сарафов“

1942 / СОФИЯ, БЪЛГАРИЯ

ПРАВИЛНИК

ЗА ПРИЛАГАНЕ НА ЕВРОПЕЙСКАТА ХАРТА НА ИЗСЛЕДОВАТЕЛИТЕ И ЗА ОТКРИТ, ПРОЗРАЧЕН И ОСНОВАН НА ЗАСЛУГИ ПОДБОР НА ИЗСЛЕДОВАТЕЛИ

Институционална ОТМ-R политика на НАТФИЗ „Кръстьо Сарафов“

Приет на Академичен съвет

Протокол No. 210

27 януари 2026

София, България

Статут на документа

Настоящият Правилник представлява институционалната политика на Националната академия за театрално и филмово изкуство „Кръстьо Сарафов“ (НАТФИЗ) за прилагане на Европейската харта на изследователите и принципите на открит, прозрачен и основан на заслуги подбор на изследователи (ОТМ-R).

Правилникът допълва приложимото национално законодателство и вътрешните нормативни актове на Академията, уреждащи подбора, кариерното развитие, професионалното развитие и условията на труд на изследователите, и е неразделна част от изпълнението на Стратегията на НАТФИЗ за човешките ресурси за изследователи (HRS4R).

ПРЕАМБЮЛ

Националната академия за театрално и филмово изкуство „Кръстьо Сарафов“ (НАТФИЗ) се стреми да утвърждава открита, приобщаваща и международно разпознаваема академична среда, основана на академичната свобода, интегритета на научните изследвания и художествените изследвания, високите етични стандарти и принципите на научното и художественото превъзходство.

Чрез настоящия Правилник Академията прилага принципите на Европейската харта на изследователите и установява своята институционална рамка за открит, прозрачен и основан на заслуги подбор на изследователи (Open, Transparent and Merit-based Recruitment – OTM-R), професионално развитие на изследователите, етично поведение, справедлива оценка на научните и художествените изследвания и създаване на благоприятна среда за тяхното развитие.

Глава първа ОСНОВНИ ПОЛОЖЕНИЯ

Чл. 1. Настоящият правилник определя ценностите и правилата за управление на поведението на научните изследователи и творците в академичната общност, и правилата за назначаване на изследователи и творци в НАТФИЗ „Кръстьо Сарафов“, наричан по-нататък „Академията“.

Обхват

Чл. 2. Правилникът се прилага за всички научни изследователи и творци в академичната общност. Правилникът се прилага заедно с всички останали правилници и наредби на Академията и не е предназначен да ги замени.

Етика и интегритет на научноизследователската дейност

Чл. 3. (1) Изследователите и творците трябва да спазват строги етични правила и да подхождат към работата си с честност; надеждност; обективност; безпристрастност и независимост; открита комуникация; задължение за полагане на грижа; справедливост и отговорност за бъдещите поколения научни работници и творци.

(2) Изследователите и творците трябва да се придържат към признатите етични практики и основните етични принципи, подходящи за тяхната дисциплина (техните дисциплини), както и към етичните стандарти, документирани в различните национални, секторни или институционални етични кодекси.

(3) Изследователите и творците носят отговорност за интегритета на научноизследователската и художествено-творческа дейност.

(4) Изследователите и творците са длъжни да избягват всякакъв вид плагиатство, а в случаите на научни изследвания или художествено-творческа дейност, извършвани в сътрудничество с научен ръководител (научни ръководители) и/или други изследователи/творци (според дисциплината), да спазват правилата за интелектуалната собственост и принципите на съвместна собственост. Това следва да се прилага на всички етапи от научноизследователския и художествено-творчески процес, включително разработването, изготвянето на заявления за финансиране, развойната дейност и

постигането на резултати. Необходимостта да се валидират наблюдения, като се покаже, че констатациите са възпроизводими, следва да не се третира като плагиатство, при условие че данните, които трябва да се потвърдят, са изрично цитирани.

(5) Изследователите и творците се стремят към усъвършенстване и развитие на всеки етап от кариерата чрез непрекъснато актуализиране и обогатяване на своите професионални умения и знания.

Глава втора

ОБЩИ ПРИНЦИПИ И ИЗИСКВАНИЯ КЪМ ИЗСЛЕДОВАТЕЛИТЕ

Свобода на изследванията и независимост

Чл. 4. (1) Изследователите съсредоточават своята изследователска дейност върху благо на човечеството и разширяването на границите на човешкото познание, като се ползват от свобода на мисълта, свобода на убеждение и на изразяване, свобода да формулират въпросите за научни изследвания, свобода да определят методи за решаване на проблемите, свобода да избират и развиват теории, свобода да поставят под въпрос общоприетите виждания и да представят нови идеи, както и свобода да се сдружават в професионални или представителни академични органи.

(2) Изследователите имат правото да разпространяват и да публикуват резултатите от своите научни изследвания, включително чрез обучение и преподаване.

(3) Изследователите признават ограниченията на своята свобода, които може да възникнат в резултат на конкретни обстоятелства при изследователската дейност (включително научно ръководство; насочване; управление) или на правни или оперативни ограничения, например по причини, свързани с правата върху интелектуалната собственост, с бюджета или с инфраструктурата.

Отворена и гражданска наука

Чл. 5 (1) Изследователите се стремят към участие във всички аспекти на отворената наука и споделят резултатите си открито, например чрез отворени данни и лесни за намиране, достъпни, оперативно съвместими и многократно използвани данни, публикации със свободен достъп, софтуер с отворен код, модели и алгоритми.

(2) Изследователите предприемат мерки, за да гарантират възпроизводимостта на резултатите от научните изследвания и се стремят да практикуват методологии за отворена наука и да участват в открита партньорска проверка.

Чл. 6. Изследователите включват гражданската наука чрез включване на гражданите в разработването, проектирането и изпълнението на научноизследователски проекти във възможно най-голяма степен и когато това е уместно.

Професионално отношение и отговорност

Чл. 7. (1) Изследователите трябва да са запознати със стратегическите цели, от които се ръководи тяхната изследователска среда и с механизмите за финансиране, и следва да искат всички необходими одобрения, преди да започнат своите изследвания или да получат достъп до предоставените ресурси.

(2) Изследователите трябва да полагат всички усилия, за да гарантират, че техните изследвания са от значение за обществото и не дублират ненужно изследвания, проведени преди това другаде.

(3) Когато даден научноизследователски или художествено-творчески проект бъде забавен, преформулиран или завършен, за това следва да има ясна комуникация между изследователите/творците, научните ръководители и Академията; ако поради някаква причина даден научноизследователски или художествено-творчески проект трябва да бъде прекратен по-рано или да бъде временно преустановен, за това следва да бъде съобщено.

(4) Изследователите и творците носят лична отговорност пред Академията, финансиращи организации или други съответни публични или частни органи, както и от етична гледна точка – пред обществото като цяло.

(5) Изследователите и творците, финансирани с публични средства, са отговорни за ефикасното използване на парите на данъкоплатците и трябва да се придържат към принципите на добро, прозрачно и ефикасно финансово управление.

(6) Изследователите и творците, участващи в научни изследвания или художествено-творчески проекти, са длъжни да се съобразяват с вътрешните организационни правила, наредби и заповеди на структурните звена на Академията, с които е свързано провеждането на дейността им.

(7) Изследователите са безпристрастни и не се ръководят от лични предпочитания, симпатии, интереси или предразсъдъци при изпълнение на тяхната научна работа.

(8) При публикуването на резултатите от научните изследвания, включително заключенията и препоръките, изследователят прави ясно разграничение между научните оценки и личните предпочитания и интереси.

(9) При участие в партньорство с трети страни, изследователят се ръководи само от научни съображения, като гарантира сигурността на използваните данни.

Мобилност и свободно движение на изследователи

Чл. 8. Насърчава се мобилността и свободното движение на изследователите и творците (в т.ч. географско, виртуално, междусекторно, интердисциплинарно и трансдисциплинарно) като важно средство за подобряване на знанията и професионалното развитие на всеки етап от кариерата на изследователите и творците.

Устойчивост на научните изследвания и художествено-творческата дейност

Чл. 9. (1) Изследователите и творците се насърчават за устойчивото изпълнение на научноизследователските и художествено-творческите дейности в съответствие с Европейския зелен пакт, Програмата на ООН до 2030 г. и целите за устойчиво развитие.

(2) Изследователите и творците трябва да поемат инициативата за намаляването на въглеродните си емисии по начин, който дава положителен пример на останалите членове на научноизследователската и художествено-творческата общност.

Глава трета

ПРАВИЛА ЗА НАЗНАЧАВАНЕ

Чл. 10. Процедурите за набиране и подбор на академичния и научноизследователски състав са открити, прозрачни и основани на качествата, без да се санкционират прекъсванията на кариерата или междусекторната мобилност. Те са насочени към високи постижения, равенство между половете и многообразие, и са съобразени с вида на обявената длъжност.

Чл. 11. (1) Академията публикува своите обяви на български език в „Държавен вестник“, на английски и български език на уеб страницата на Академията, и на английски език в европейския портал за кариерно развитие на учените.

(2) Обявите следва да включват подробно описание на изискваните знания и компетентности, включително описание на условията на труд и правата, перспективите за кариерно развитие, и информация за съответните срокове. (3) Времето от обявяването на свободното работно място или поканата за подаване на документи и крайният срок за това трябва да са реалистични и осъществими.

(4) Комисиите, извършващи избора, трябва да включват експерти от различни области, с допълващи се компетенции, при спазване на принципа за равенство между половете.

(5) Обявите в Европейския портал за кариерно развитие на учените трябва да съдържат информация за процеса на подбор и критериите за избор, както и за възможностите за професионално развитие.

Чл. 12. (1) Изискваните нива на квалификация следва да съответстват на потребностите на длъжността и да не се поставят като пречка за достъп.

(2) Оценката на квалификацията следва да се съсредоточава върху оценка на постиженията на лицето, а не на ситуацията, в която се намира, или на репутацията на институцията, където е придобило квалификацията.

(3) Тъй като професионалните квалификации може да са придобити на ранен етап от дълга кариера, следва да се насърчава и да се признава и моделът на професионалното развитие през целия живот.

Чл. 13. (1) Преди подбора кандидатите следва да бъдат информирани за процеса на набиране и критериите за подбор, броя на наличните работни места и перспективите за кариерно развитие.

(2) При процеса на подбор, който е част от набирането, следва да се отчита целият опит на кандидатите и, въпреки че акцентът се поставя върху цялостния им потенциал като изследователи, следва да се вземат предвид и тяхната креативност и равнище на независимост.

Чл. 14. (1) Комисиите по подбора трябва да обединяват разнообразни експертни познания, компетентности и опит, които са необходими за оценяването на съответния кандидат и да са съставени при адекватен баланс между половете, а когато това е подходящо и осъществимо, следва да включват представители на различни сектори (публичния и частния) и различни дисциплини, както и на други държави.

(2) При възможност следва да се прилага широк спектър от процедури за подбор, като например оценка от външни експерти и присъствени и онлайн събеседвания.

(3) Членовете на комисиите по подбора следва да са преминали съответното обучение, по-специално за свеждане до минимум на основаните на пола или други възможни несъзнателни предубеждения.

(4) Членовете на комисиите трябва да не дискриминират по никакъв начин изследователите въз основа на пол, възраст, етнически, национален или социален произход, религия или убеждения, сексуална ориентация, език, увреждания, политически убеждения, социални или икономически условия.

(5) След процеса на подбор всички кандидати следва да бъдат информирани за силните и слабите страни на кандидатурите им.

Чл. 15. Изискванията към кандидатите трябва да бъдат в съответствие с нуждите на позицията. Оценката на квалификацията трябва да бъде фокусирана върху постиженията на кандидата и да отчита общите тенденции на професионално развитие през целия живот на изследователя.

Чл. 16. (1) Оценката на комисията трябва да бъде въз основата на качествени и количествени показатели, като вниманието се фокусира върху значимите резултати в професионалния опит на кандидата.

(2) Оценяването трябва да е балансирано между широк набор от критерии за оценка, които включват наукометрични показатели, нови продукти и изобретения, преподавателска работа (ако позицията изисква), научно ръководство и менторство, способност за провеждане на научни изследвания, опит в управление на научноизследователски проекти и иновации, и в дейности за разпространение на научни резултати в обществото.

(3) Академичната и професионална квалификация трябва да бъде оценявана по достойнство, като се отчита международната и професионалната мобилност.

(4) Опитът на изследователя, свързан с работа или изследвания в друга държава, включително придобития опит в други сектори (например - индустрията), следва да бъде оценяван като важна част от професионалното развитие на изследователя.

Чл. 17. Изследователите се насърчават и подпомагат да продължат своето научноизследователско развитие след прекъсване в кариерата.

Чл. 18. След приключване на процедурата за подбор изследователите сключват договор по трудово правоотношение с Академията. Изследователите могат да се назначават на трудов договор и по научноизследователски или художествено-творчески проекти с конкретно зададени задачи, цели и продължителност.

Чл. 19. За всички неуредени в настоящата глава въпроси се прилагат вътрешните правилници и наредби на Академията и Кодекса на труда.

Глава четвърта

ПРАВИЛА ЗА ПРОВЕЖДАНЕ НА НАУЧНОИЗСЛЕДОВАТЕЛСКА И ХУДОЖЕСТВЕНО-ТВОРЧЕСКА ДЕЙНОСТ

Чл. 20. (1) Изследователите и творците се ползват от справедливи условия на финансиране в съответствие със съществуващото национално законодателство, с вътрешните правилници и наредби на Академията, включително колективния трудов договор.

(2) Финансирането на изследователите и творците е съобразено с тяхното професионално развитие, техния правен статут, достижения, квалификация и задължения.

(3) Академията се стреми, в рамките на наличното финансиране, да създава възможно най-стимулираща среда за изследователска и художествено-творческа дейност, и научно и творческо обучение, като предлага подходящо оборудване, съоръжения и възможности за обмен на знания с други изследователи и творци.

(4) Съобразно националното законодателство и вътрешните си правила, Академията се стреми да създава условия на работа на изследователите и творците, която да отчита индивидуалните им потребности, включително за гъвкаво работно време, работа на непълнен работен ден и творчески отпуск.

(5) Академията осигурява баланс между преподавателската, изследователската и художествено-творческата дейност, като се стреми преподавателските задължения да не пречат на изследователите и художествено-творческите, особено на представители на академичния и изследователски състав, които са в началото на професионалното си развитие.

Чл. 21. (1) Академията създава условия за професионално развитие на изследователите и творците.

(2) Академията предоставя възможности за непрекъснато развитие на уменията и компетенциите, и подобряване на професионалната подготовка на изследователите и творците чрез специализирани обучения.

(3) За изследователи и творци в началото на професионалната им кариера, Академията осигурява ръководители и/или ментори, които да оказват помощ и да дават насоки за личното и професионалното им развитие.

(4) Избраните ръководители и/или ментори следва да са квалифицирани да наблюдават изследователската и художествено-творческата дейност, и да разполагат с необходимото време, опит, специализирани познания и ангажираност, за да окажат съответната помощ на обучаемия изследовател или творец и да извършват необходимите процедури за оценка на напредъка и наблюдение на работата, както и да разполагат с необходимите механизми за предоставяне на обратна връзка.

(5) Академията се стреми да осигури подходящо обучение на лицата, занимаващи се с преподавателска дейност и подготовка на кадри, в рамките на професионалното им развитие като изследователи или творци.

Чл. 22. (1) Академията осигурява условия за периодично и прозрачно оценяване на изследователите и творците, и тяхното професионално представяне.

(2) Процедурите за оценка следва да отчитат цялостната научноизследователска и творческа дейност и резултатите от нея, в т.ч. публикации, участие и ръководство в художествено-творчески и научноизследователски проекти, преподавателска дейност, менторство и ръководство, национално или международно сътрудничество, административни задължения, мобилност и дейности, свързани с разпространението на научни и творчески резултати сред обществеността.

Чл. 23. (1) Академията създава условия за защита на правата върху интелектуалната собственост, включително и авторските права, при използването на резултатите от научноизследователска и художествено-творческата дейност на изследователите и творците.

(2) Във вътрешни правила на Академията се регламентират ясно правата, които имат изследователите и творците върху резултатите на тяхната изследователска, художествено-творческа и преподавателска дейност.

Чл. 24. В съответствие със законите на Република България, вътрешните правилници и Етичния кодекс на Академията се определят подходящи процедури за разглеждане на жалби на изследователи и творци.

Чл. 25. Членовете на академичния състав, изследователите, творците, докторантите и студентите имат право на участие в мобилност по програмите, които Академията управлява.

Чл. 26. Мобилностите по различните програми се организират съгласно изискванията на съответните програми.

Чл. 27. Администрацията на Академията информира редовно академичната общност за текущите възможности за мобилност и проектна дейност, и ги подпомага при подготовката и реализацията на различните видове проекти и мобилност в рамките на правомощията си.

Чл. 28. Мобилностите, включително и процедурите за подбор, се осъществяват съгласно критериите за допустимост на програмата, по която се реализират и Правилника за международна и проектна дейност НАТФИЗ "Кръстьо Сарафов".

Глава пета

ЕТИЧЕСКА РЕГУЛАЦИЯ НА ДЕЙНОСТТА НА ИЗСЛЕДОВАТЕЛИ И ТВОРЦИ

Чл. 29. Изследователите и творците са длъжни да се отнасят с уважение и готовност за сътрудничество спрямо останалите си колеги, включително и с конкурентите си. Те следва да ценят приноса на предшестващите ги изследователи и творци, работили в същата научна или художествено-творческа област.

Чл. 30. (1) Всеки член на Академията трябва да избягва проявите на дискриминационно отношение и обиди, като се стреми да осигурява равни възможности на другия, без оглед на неговата раса, националност, полава идентичност, религиозни и политически убеждения, здравен статус, възраст и др.

(2) Изследователите и творците не трябва да прилагат лични, националистически, расистки или политически критерии в научната и художествено-творческата си работа.

Чл. 31. (1) В своята съвместна научноизследователска и художествено-творческа дейност изследователите и творците трябва да посочват реалният принос на всеки участник, съобразно извършената от него работа.

(2) Като съавтори се посочват лица, които имат реален принос за провеждане на изследването или художественото произведение, за получаване, анализиране и приложение на резултатите, или за написване на съответния авторов текст.

Чл. 32. Изследователите и творците следва да се отнасят помежду си, с колегите си и със служителите на всички звена в Академията по начин, който не накърнява достойнството и репутацията на другите, не нарушава правата им, включително правото на личен живот, и не руши интегритета на колегията.

Чл. 33. Всеки изследовател и творец е длъжен да спазва съответните законови разпоредби, правилниците и наредбите в Академията, споразуменията с трети страни.

Чл. 34. Изследователят е задължен при избора на темите на научните изследвания да се съобразява с приоритетните научни направления на Академията и да се придържа към изискването за тяхната висока и приносна научна (научно-приложна, художествено-творческа) стойност.

Чл. 35. Изследователят е задължен да търси достоверни научни резултати, като си служи с годни и верни доказателства и прави обосновани изводи от тях.

Чл. 36. При провеждане на емпирични изследвания изследователят не трябва да уронва честта, да засяга достойнството, доброто име, личния живот на ангажираните лица и да застрашава тяхното физическо и психично здраве.

Чл. 37. Изследователите и творците трябва да са честни и отговорни при изпълнение на договорни и правни задължения спрямо възложители на изследователски или художествено-творчески задачи.

Чл. 38. (1) Изследователите и творците са длъжни да сътрудничат и предоставят необходимата информация, данни и доклади за всеки отчет, одит, проверка или доклад, за вътрешни или външни нужди, във всеки етап на изследването или художествено-творческия продукт.

(2) Изследователите и творците са длъжни да съхраняват по надлежния ред всичката необходима документация, свързана с проектната, научноизследователската или художествено-творческата дейност и да я предадат в срок, съобразно вътрешните правилници на Академията, Номенклатурата на делата и изискванията на външните финансиращи организации.

Чл. 39. (1) Като автор на научни рецензии и други видове експертни оценки, изследователят е длъжен да ги представя, след като независимо, безпристрастно и задълбочено се е запознал със съответните научни или художествено-творчески продукции и обективно е отбелязал техните силни и слаби страни.

(2) Оценката на научни публикации и трудове, и на художествено-творческите продукции трябва да бъде безпристрастна и представена в разумен срок, като се избягва необосновано забавяне.

(3) Изследователят трябва да приема за рецензиране работи от своята професионална компетентност и да не подвежда другите относно своята научноизследователска, художествено-творческа и експертна компетентност.

(4) Рецензирането на научна публикация трябва бъде конфиденциално. В процеса на рецензиране са недопустими пораждащи конфликт на интереси връзки със заинтересованите лица.

(5) Изследователят трябва да постъпва коректно при осъществяване на научно ръководство, като избягва всякакви форми на манипулация и авторитарност, да съблюдава принципите на толерантност и колегиалност.

Чл. 40. Различните позиции и становища с други изследователи, следва да се обсъждат единствено с научни аргументи.

Чл. 41. Изследователите и творците трябва да бъдат лоялни към НАТФИЗ „Кръстьо Сарафов“ и с цялостната си дейност и индивидуално поведение да не уронват неговия престиж.

Глава шеста

МЕРКИ ПО ПРИЛАГАНЕТО

Чл. 42. Правилата за поведение, съдържащи се в настоящия правилник, са неизменна част от ежедневната дейност на изследователите и творците в Академията.

Чл. 43. Спазването на етичните правила за поведение е гаранция за законността на действията на изследователите и творците.

Чл. 44. Правилникът подлежи на задължително спазване от всички изследователи и творци от Академичната общност, като всяко неизпълнение и нарушение на установените с него правила ще съставлява нарушение на трудовата дисциплина според Кодекса на труда с посочените в него правни последици.

Чл. 45. Този правилник следва да се доведе до знанието на всички изследователи, творци и ръководители за сведение и изпълнение, като запознаването с неговото съдържание се удостоверява лично чрез подпис.

Чл. 46. Настоящият Правилник е отворен документ, подлежащ на изменения и допълнения при настъпване на обективни обстоятелства, налагащи това.

ПРЕХОДНИ И ЗАКЛЮЧИТЕЛНИ РАЗПОРЕДБИ

§1. Конкурсните обяви, уредени в чл. 11 от настоящите правила, могат да бъдат публикувани и на други езици, освен гореизброените.

§2. Академията възприема следните нива на израстване на изследователите съобразно Европейската рамка за научноизследователски кариери.

- Първо ниво изследовател (R1) – до получаване на научно-образователна степен “Доктор”.

- Признат изследовател (R2) – постдокторанти или такива изследователи, които все още не са напълно самостоятелни в процеса на провеждане на своите изследвания.
- Утвърден изследовател (R3) – изследователи, които са изцяло самостоятелни в провеждането на научни изследвания.
- Водещ изследовател (R4) – изследователи, които са водещи в своята сфера на проучвания.

§3. Внасянето на изменения в този Правилник става по реда на тяхното приемане и утвърждаване;

§4. Правилникът е приет на заседание на Академичния съвет на НАТФИЗ „Кръстьо Сарафов“ на 27.01.2026 година с протокол № 210.